

Snyggga filmaffischer är meningen med livet

En snygg filmaffisch kan sälja en skitfilm. På samma sätt kan en riktigt bra film gå publiken spårlöst förbi om affischen är ful. Sen finns det också affischer som är så vansinnigt snygga, att man bara måste ha dem på väggen hemma! Möt Thomas Eliasson i Malmö, en av Sveriges kunnigaste och mest entusiastiska film-affischsamlare.

Text | Thomas Nilsson Foto | Seriesamlarna

Trädgårdstomar, äggkoppor, McDonaldsleksaker och virkade grytlappar – egentligen finns det ingen hejd på vad folk lägger ned tid och pengar på för att samla. Ändå har det här med att samla filmaffischer aldrig riktigt fått samma stora genombrott i Sverige, trots att gamla svenska affischer både är originella, fantastiskt snygga och hett eftertraktade utomlands.

I filmens glada ungdom gjorde dock svenska filmaffischer ingen människa glad. Det gick så

långt att kritikerna, med Gotthard Johnsson i spetsen, redan 1924 gick till angrepp mot dåliga filmaffischer i samband med en affischutställning på anrika Liljevalchs Konsthall i Stockholm. Och andra arga kritiker hakade på; ”Bort med de osmakliga affischerna” (artikel i tidningen *Filmen*, 1920), ”svensk filmaffisch i utförsbacke”, gastade signaturen Robin Hood 1945 och i Dagens nyheter kallade I. Hammarström 1974 affischerna för ”en häxsabbat av undermåliga trycksaker”. Samma reaktioner fanns även utomlands ett bra tag.

Filmaffischerna fick länge en ganska styvmoderlig behandling, de producerades i en strid ström och många slarvades iväg med stereotypa bilder utan någon som helst konstnärlig kvalitet eller integritet. Anledningen var att man ansåg att filmaffischen bara var ”konst för ögonblicket”, och det stora utbudet av filmer som släpps gjorde att affischerna inte sällan stressades fram under tidspress av dåligt betalda unga konstnärer som hade jobbet som en bisyssla. Men när filmbolagen då och då bestämde sig för att satsa lite extra resurser på en film och man anlidade skickliga affischkonstnärer, blev slutresultaten också riktigt bra.

Unika svenska originalaffischer

Man brukar säga att den svenska filmaffischen hade sina glansdagar i början av 1930-talet och i mitten av 60-talet. Svenska filmaffischer gjordes av svenska affischtecknare ända fram till mitten av 70-talet, det innebär att till exempel de första svenska Disney- och James Bond-filmerna har en helt egen och unik ”look”, något som också gjort dem till eftertraktade dyrgripar utomlands. Det finns en färgstark dramatik och ett sprakande liv i dessa konstverk, precis som

i de franska och italienska affischerna från samma period. Efter 70-talet blev så gott som alla affischer trist nog "internationella" och ser därför likadana ut i nästan alla länder. Kvaliteten på tryck och papper försämrades också.

Bland de mest berömda svenska affischkonstnärerna finns Erik Rohman (1891-1949) som låg bakom svindlande 7000 affischer, Gösta Åberg (1905-1981) som bland annat gjorde affischen till Ingmar Bergmans klassiska *Det sjunde inseglet* och Walter Bjorne som tecknat runt 5000 affischer, däribland till de klassiska Tarzan matinéfilmerna. Nämnas kan också att författare som Adolf Hallman (*Vi som går köksvägen*, 1932) och Albert Engström (*Smälänningar*, 1935) faktiskt också ritat filmaffischer, liksom Lasse Åberg (*Het snö*, 1968 och sin egen *Sällskapsresan*, 1980).

Inbiten samlare

Det är förmodligen lite överdrivet, men Thomas Eliasson i Malmö skulle antagligen hellre sätta upp en originalaffisch från filmen *Jailhouse Rock* än en äkta Monet på väggen hemma i vardagsrummet. Han har samlat filmaffischer i drygt tio år och det är det ingen överdrift att kalla honom en av Sveriges kunnigaste och mest entusiastiska filmaffischkonässörer.

När började du samla filmaffischer? Vad var det som väckte ditt intresse för just filmaffischer?

– Jag har samlat svenska Disney-saker, till exempel serier sedan 1985. Runt 1998 gick jag av en slump på en stor auktion på dåvarande Auktionshuset med massor av filmaffischer. Jag köpte bland annat den första Disney-filmerna som blev succé, *Tre små grisar* från 1934. Efter det har jag samlat affischer.

Hur stor är din samling på ett ungefär?

– Jag har cirka 1 000 olika affischer, alla från Sverige. Jag försöker få tag på alla tecknade filmer fram till 1970, samt en handfull med de allra mest kända affischerna och affischtecknarna. Jag har exempelvis nästan alla Disney, det har kommit 2-3 st i flera olika format varje år sedan 1930-talet.

Lever du helt och hållet på att pyssla med affischer eller är det fortfarande en hobby?

– Jag är egentligen datakonsult och startade Seriesamlarna som en hobby 1985. Men efter år 2000 blev omsättningen så stor att jag inte haft tid med mitt "riktiga" jobb.

Hur ser ditt filmintresse ut för övrigt? Gillar du att se film – gå på bio eller se film hemma – eller är det mest affischerna i sig som du intres-

SNABBA AFFISCHFAKTA

- Filmaffischer finns i olika storlekar. Den vanligaste svenska varianten är 70x100cm. Den lite mindre, långsmala sk "stolpaffischen" (30x70cm) tillverkas inte längre. De amerikanska så kallade "one-sheets" är 68x104cm.

- De flesta affischer gjorda mellan 1910 och 1965 finns bara i 1-5 kända exemplar i Sverige, något som gör dem både sällsynta och värdefulla.

- Den första utställningen av svenska filmaffischer hölls 1945 i Tekniska museet i Stockholm med 120 affischer på parad. Nationalmuseum hade en ännu större utställning 1983.

- Sveriges största samling filmaffischer (ca 30 000) finns på Svenska filminstitutet i Stockholm.

- Den mest efterfrågade av alla nya svenska filmaffischer är originalaffischen till *Stjärnornas krig* från 1977. Ingmar Bergmans *Det sjunde inseglet* (1957) tillhör de mest jagade äldre godbitarna.

serar dig för?

– Jag älskar film och jag älskar tryckt konst. Jag tycker om historia och är nostalgiker. Att samla filmaffischer täcker alla dessa områden.

Vilka är dina favoritfilmer?

– Jag älskar många klassiker som *West Side Story*, *My Fair Lady* och *I sista minuten*. De bästa filmåren var på 1970/80-talet med *Alien*, *Terminator*, *Scarface*, *Apocalypse Now* och många till. Via mina affisch-kolleger har jag hittat massor med toppfilmer som jag aldrig hade sett, till exempel *Persona*, *En kärlekshistoria*, *Nyckeln till frihet* och *Örnmästet*.

Vilken är dygripen i din affischsamling?

– Jag har bland annat *Borta med Vinden* och *Casablanca*-originalen, som är värda ca 25 000 kr vardera. *Snövit* och flera andra Disney är värda 10 000 kr/styck.

Vilket är det högsta pris du betalt för en affisch?

– Jag har betalat över 5 000 kr/styck för en handfull svåra Disney-affischer.

Finns det någon affisch som du letat mer efter än någon annan - en "drömaffisch"?

– Jag har sett den jättestora tredelade svenska *Snövit* från 1938 på bild. Jag känner inte till någon som har den. Den skulle sitta fint i samlingen.

THOMAS 3 BÄSTA TIPS

- Det är svårt att hitta affischer och information om svenska affischer. Man måste lägga ner en del arbete.

- Sök på "filmaffisch" och "movie poster" på ebay och tradera för att få ett hum om urvalet.

- Köp gamla auktionskataloger från till exempel Christies specialauktioner i London med movie memorabilia, som visar dyrgriparna inklusive svenska affischer.

- Försök få tag på boken Svenska filmaffischer som Nationalmuseum gav ut till sin stora utställning 1983.

Finns det någon modern affisch (svensk eller utländsk) som anses värdefull idag eller massproduceras affischer i alltför stor utsträckning nuförtiden?

– Det finns som tur är ingen massproduktion av svenska affischer! USA-affischerna är svårare att samla på. Det finns massor med nytryck för 10 kr på ebay och även direkta förfalskningar. Man kan till exempel läsa om den perfekta USA-*Scarface*-förfalskningen på internet.

Vad anser du att det är som gör en bra filmaffisch till en riktigt bra filmaffisch? Vilka kriterier har du?

– Det måste vara en bra film med kultstatus, annars går det inte. Rätt filmstjärnor måste vara med. En Marilyn Monroe-film utan en stor snygg Marilyn på affischen blir helt fel. Bilden bör vara från en huvudscen från filmen. Proportionerna och färgerna måste vara rätt.

Kan du peka ut en riktig ful affisch till en riktig bra film – och tvärtom?

– Det finns massor med affischer från kultfilmer som inte är på topp. De är inte direkt fula, men skulle kunnat vara bättre. Jag tror det beror på att den som gjorde affischen inte sett filmen. Eller att vissa scener i filmen kultförklarats långt efteråt. Det finns till exempel ingen motorcykel

på affischen till *Easy Rider!*

Vilka de 3 absolut fulaste filmaffischer du sett?

– Om vi bortser från fula nytryck och helt bildlösa affischer så kan jag tänka mig: *Strandbugg i somras* från 1972 med helnäck Stellan Skarsgård, *Crash* från 1977 tillsammans med en stor bunt mycket fula affischer i slutet av 1970-talet med *Chez Nous* från 1978 med Janne Halldoff som självklart lågvattenmärke.

VÄRLDENS 5 DYRASTE

- **690 000 dollar:** *Metropolis* (1927, den tysk-internationella versionen)
- **453 500 dollar:** *The Mummy* (1932)
- **357 750 dollar:** *Metropolis* (1927, den tyska versionen)
- **286 800 dollar:** *The Black Cat* (1934)
- **244 500 dollar:** *King Kong* (1933, version A)

Jag har förstått att gamla svenska affischer har ett mycket gott rykte och är eftersökta utomlands. Kan berättas lite om det?

– Svenska affischer håller hög kvalitet i tryckning och papper. Alla svenska affischer fram till 1970-talet är gjorda av svenska konstnärer. Exempelvis har många 30-tal-saffischer ett Art Deco-utseende i Sverige. Måtten är bra; 70x100 cm passar bra på väggen. Många länder har små affischer, till exempel Tyskland och Belgien. Andra länder har för stora affischer, som Frankrike och Italien.

Vilken svensk film har den allra snyggaste filmaffischen?

– *Det sjunde inseglet*, tecknad av Gösta Åberg. Fast

det finns mängder med vackra affischer från 1920/30-talet av Eric Rohman, exempelvis *Klart till drabbning* och *På solsidan*.

Vad har du för andra, egna affischfavoriter?

– Massor! *Yellow Submarine*, *Breakfast at Tiffany's*, *För en handfull dollar*, *Vild ungdom*, *Falsa Millionären*, *ABBA the Movie*, *Mannen på taket*, *I Draculas klor*, *Körkarlen*, *Sista natten med gänget*, *A Clockwork Orange*, *Långt ner i halsen*, *Jailhouse Rock*, *Tintin i Hajsjön*, *Hajen*, *Pulp Fiction* ... ●

THOMAS FAVORITAFFISCHER

– Jag väljer en affisch per årtionde:

- *Erotikon* (1920, av **Einar Nerman**)
- *King Kong* (1933)
- *Gilda* (1946)
- *Häri från till Evigheten* (1953)
- *Psycho* (1961, av **Gösta Åberg**)
- *Gudfadern* (1972) och *Stjärnornas krig* (1977)
- *När lammen tystnar* (1990)
- *Matrix* (1998)